

Riigipalgaliste sissetulek koos lisatasudega ja ilma nendeta 2019

Erasektor on jagatud Eesti ja välismaiste omanikega äriühinguteks.

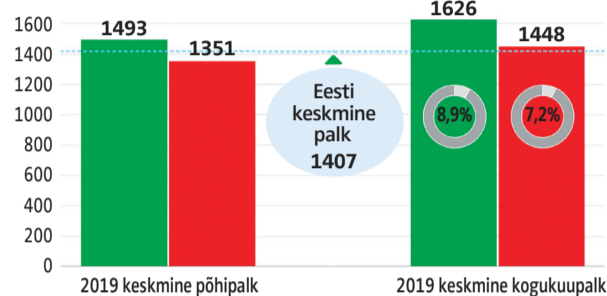
Avalikus sektoris saab seaduse kohaselt maksta töötajatele lisaks põhipalgale muutuvpalka ja muud tulu. Kalendriaasta jooksul saab juurde maksta kuni 20% ametniku aastastest põhipalgast. (Erasektori kohta samasugust võrdlust välja tuua ei saa ja lisatulule seadus piiri pole pannud.)

Põhipalk on ilma muutuvpalka* ja muu tuluta**. Kogukuupalk koos muutuvpalka ja muu tuluga.

* Muutuvpalk: tulemuspalk, preemia, lisatasu täiendavate teenistusülesannete täitmise eest.

** Muu tulu: lisatasu valveaja, öisel ajal ja riigipühäl tehtava töö, ületunnitöö, asendamise eest ja toetused.

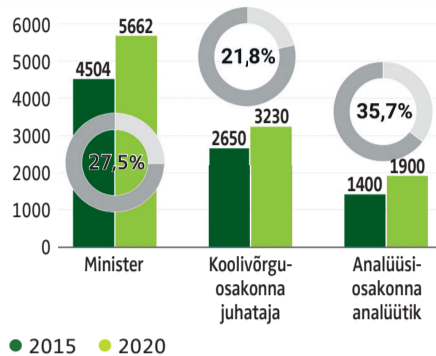
● Riik ● Kohalik omavalitsus

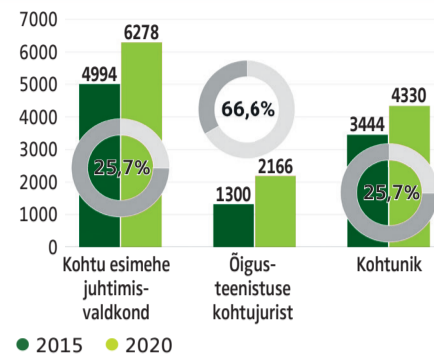
Allikas: rahandusministeerium

Palgatõusu näiteid riigiasutustes 2015–2020

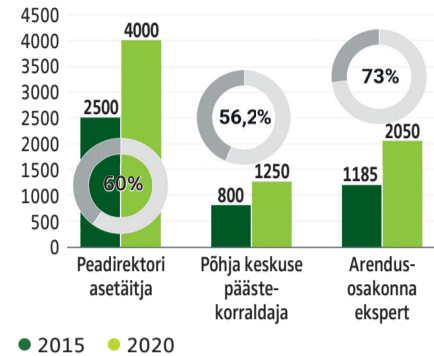
Haridus- ja teadusministeeriumi eri valdkonna ametnike põhipalka muutus aastatel 2015–2020 (1. aprill)

Harju Maakohtu eri valdkonna ametnike põhipalka muutus aastatel 2015–2020 (1. aprill)

Häirekeskuse eri valdkonna ametnike põhipalka muutus aastatel 2015–2020 (1. aprill)

Allikas: rahandusministeerium

Avalik sektor moodustab tööhõivest 20,2%

Andmed 2018. aastast

Avalikus sektoris on 132 225 töötajat, neist

- 88% valitsussektoris;
- 12% muus avalikus sektoris.

Valitsussektoris on 116 180 töötajat, neist

- keskvalitsuses 53 358 töötajat (45,9%);
- kohaliku omavalitsuse asutustes 61 820 töötajat (53,2%);
- sotsiaalkindlustusfondides 1002 töötajat (0,9%).

Avalikus teenistuses on 27 569 teenistajat, s.o avaliku sektori töötajaskonnast 20,9% (riigi ja KOV ametiasutused).

Avalik sektor moodustab tööhõivest 20,2%:

- valitsussektor 17,7%;
- avalik teenistus 4,2%.

KADE VAHE tult suureks, vaele

koondamisi polnud, äriühingutes aga nii lihtsalt ei pääsenud.

“Koondasin eelmisel kuul mitu inimest, jätsin ka kevadel mõne palkamise tegemata,” tõdeb IT-firma juht Henrik Aavik.

Seesugusel ebavõrdsusel on Aaviku sõnul suur mõju ja tekitab äriühinguis lisastressi. “Riik peaks pingutama, et seda palgavahet väiksemana hoida. Kohe, kui ei tegele, siis see kipub tõusma.”

Kuigi ühtpidi ütleb loogika, et koroonakriisi järel suureneb tänavu keskmise palga vahe era- ja avaliku sektori vahel veelgi, toob Fontese juhatase liige Irja Rae välja teistsuguse loogika.

“Kõige valusamalt on koroonakriis pihta saanud turismisektor, majutus- ja tootlustegevused,” märgib ta. “Ilmselt neist sektoritest on ka kõige rohkem inimesi koondatud. Kuna nendes sektorites on palgataase madal, siis on olukord vastupidine. Võttes valimist välja suure hulga madalapalgalisi töötajad, siis valimi keskmine töötasu tõuseb ja vahe väheneb.”

Loeb efektiivsus

Majandusteadlane Heido Vitsur riigisektori suhteliselt suurtes palkades probleemi ei näe, aga seda juhul, kui töötajad on efektiivsed. “Teame, et viimase pool sajandi jooksul on kõige kiiremini ja efektiivsemalt arenenud Singapur, mis on avaliku sektori kõrgete palkadega riik,” räägib ta. “Siin ühest vastust ei ole, aga kui on väga efektiivne avalik sektor,

Aeg-ajalt imestan, kes meie kaubandusvõrgust kõik need kallihinnalised tarbe- ja muud esemed ära ostab.

IRJA RAE

Henrik Aavik

siis (tööandja – toim) palgakulu ei pruugi suur olla, sest iga ametnik või teenistuja teeb efektiivselt tööd ja tema töö on tunduvalt tulemusrikkam kui suure hulga madalapalgaliste töö.”

Eesti statistika näitab siiski, et avaliku sektori tööjõukulu aina suureneb, ja suureneb ka tööjõukulu vahe erasektoriga.

Vitsur toonitab: “Kõige kahjulikum on halvasti makstud, vähese tööoskuse ja nõrga motivatsiooniga riigiametnik. Kõige tähtsam on, kuidas saada oma tööd hästi ja efektiivselt tegevaid riigiametnikke.”

Vastus viimasele küsimusele võiks olla näiteks see: palkad erasektoris. Palju üllatusohkeid ja pahameelt põhjustanud erasektori töökogemusega Ulla Ilissoni juhtum oli just selline. Kui vaadata sisse riigisektori palgapoliitikasse, siis selgub, et riigiametis töötavatele inimestele saab seaduse järgi maksta veel kõrvõimalikke lisatasusid, preemiaid jms kuni 20 protsendi ulatuses põhipalgast. 6900eurose brutokuupalga juures on haridus- ja noor-

teameti juhi Ilissoni aastapalk 82 800 eurot, aga maksimaalsete lisatasude korral suureneks aastapalk veel 16 560 euro võrra ligi 100 000 euroni.

On mõistetav, et niisugune palganumber võtab Eesti madalapalgalised kõne- ja tööviimetus, ent selline on olukord karmi konkurentsi tööturul, kus suurte kogemustega tippjuhte napib. Turg määrab palga.

Vähe ambitsiooni

Nagu Vitsur, nii toonitab ka Rae palga suuruse seost töö efektiivsusega. “Me kõik ootame kõrgel tasemel avalikku teenust, oleme õigusega uhked Eesti üle, kus nii mõneski valdkonnas oleme naabritest paremad,” räägib Rae. “Kuidas on võimalik, et seda teenust disainivad ja osutavad spetsialistid – reeglina kogemuse ja haridusega – oleksid tasustatud väga oluliselt madalamal tasemel kui erasektoris? Mille pärast siis inimesed seda tööd teeksid, kui mujal teenib väga palju rohkem? Kas lahendus oleks siis see, et avalikus teenistuses töötaksid inimesed, keda muud sektorid ei taha ja neil poleks kusagile mujale minna? Olen seda meelt, et kindlasti on võimalik olla tõhusamad ja targemad kõige tegemisel ja võib-olla pole kõiki töid vaja teha või pole kõik ametikohad olulised või on dubleerimist ja kehva juhtimist ning inimesi palju. See on üldistus, mis võib paljusid ületöötanud inimesi solvata, kuid riskin sellega. Kuid tööliste palga maksta

avaliku teenistuse tippspetsialistile ei tohi.”

Riigi Kinnisvara aktsiaseltsi juhtiv Kati Kusmin märgib, et erasektorist tulnuna paneb teda mõneti üllatuma riigi vähene ambitsioonikust tööjõu planeerimisel – eesmärk on hoida riigi heaks töötavate inimeste suhe kogu tööelisse elanikkonda samal tasemel. Tööealine elanikkond väheneb, samas proportsioonis kahaneb ka avalik sektor.

“Aga kas see on pisav?” küsib ta. “Riik võiks siin pigem eeskujuks olla ja veidi kangema eesmärgi seada. Mõte ei ole sama hulka tööd teha vähemate inimestega, vaid pigem kuidas targemalt digitaliseerida ja efektiivsemalt tööd korralda. Kas kõiki praegu osutatavaid teenuseid ja tegevusi on vaja ning kas neid peab osutama riik ise või teeks eraettevõtja töö efektiivselt ja kvaliteetselt.”

Kusmini sõnul ostab Riigi Kinnisvara enamiku teenustest riigihangetega eraturult, püüab jätkuvalt leida võimalusi, kuidas seda osakaalu veelgi suurendada. “Samasuguseid küsimusi peaks ka riigi kui terviku vaates küsima – kas kõiki praeguseid tegevusi on vaja ja kes neid kõige efektiivselt saaks korraldada,” ütleb ta.

Äkki see on suur vaele

Jutt palgavahe suurenemisest avaliku sektori kasu kehtib ametlikku statistikat vaadates – alates 2012. aastast on palgavahe era- ja avaliku sektori vahel suurenenud 1,5 protsendilt 11,4

protsendile. Majandusteadlastele ja analüütikutele on aga oluline küsimus see, kas erasektori keskmise palga numbrid on üldse õiged. Need võivad olla palju suuremad ja palgavahe avaliku sektoriga märgatavalt väiksem.

Asi on selles, et erasektoris on sissetuleku madalamas otsas arvestusest väljas mustalt töötamine ja renditööjõud ning sissetuleku kõrgemas otsas nn OÜ-tamine (teenuse osutamine läbi oma ettevõtte, millest saadud tulu ei maksta endale välja palgana), osalusoptsioonid ja omanikutulu, töölähetushüvitised, sõiduauto kasutamise kompensatsioon jms.

Kuidas niisuguses olukorras palkasid üldse võrrelda saab, kui ühe poole algandmed on puudulikud? “Jah, me saame võrrelda ja võrdleme ikka, sest muud meil võrrelda ei ole,” nendib Vitsur. “See on paraku parim teadmine, aga peame arvestama just nende nimetatud reservatsioonidega. Need ei peegelda kaugelt asja tegelikku seis. Siin on sektoriaalset väga suured käärid sees.”

Vitsur võrdleb eraettevõtte lihtsat liinitöölist ja firmaomaniku. Esimese reaalse palga andmed jõuavad riigi palgastatistikasse, aga äriühingu juhtkonna kõik tuluanndmed ei pruugi jõuda ja tuhandetes ettevõtetes ei jõuagi. Vitsur toob välja tippadvokaadid, kuigi nemad on vaid kaduvväike osa nn OÜ-tajatest. “Nemad hakkasid OÜ-tama kõige varem,” ütleb ta. “Nad maksavad endale tagasihoidlikku palka, aga tegelik tulu tuleb dividendidest. Siin on suur töö teadlastele ja statistikutele, kelle käes on andmed. Praegu

elame maailmas, millest meil on kõverpilt ja sellest kõverpildist tehtavad otsused on ka kõverad.”

Vitsuri sõnul on kõige hullem, et selle kõverpildi järgi kujundatakse suhtumist ja arusaamu, mis jäävad püsima väga kauaks. “Teeme endale ebapädeva andmetölgendusega üsna palju kahju. Rikume suhteid, rikume enda võimekust. Sellist OÜ-tamist mujal Euroopas ei ole või vähemalt ei ole see sama domineeriv kui meil. Võtame kas või Saksamaa. Seal on prestiižne töötada suurkorporatsioonide juures, seal on ametiühingute poolt kontrollitav miinimumpalk ja palgaläbirääkimised. Seal on sellised vigurid hukkamõistetavad ja takistatavad.”

Vitsur võtab OÜ-tamise ja palgatulu peitmise kokku nii: “Aga see on momendil paratamatus, sest karjalaskepäev oli alles 30 aastat tagasi – kari naudib veel vabadust.”

“Sellele peaks vastama ilmselt maksu- ja tolliamet, kuid ka mina aeg-ajalt imestan, kes meie kaubandusvõrgust kõik need kallihinnalised tarbe- ja muud esemed ära ostab,” sekundeerib Irja Rae. “Sisetarbimine tundub olevat suurem kui inimeste reaalsed võimalused. Tarbimislaenuudele on tõmmatud pidurit, 1% rikkaid ka kõike osta ei jaks. Seega küsimus jääb: mis on tegelikult Eesti keskmine palk?”

